

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН

УДК: 327(477+438)

© *Ольга Богородецька*
(м. Луцьк)

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: ТЕНДЕНЦІ СПІВПРАЦІ МІСТ-ПОБРАТИМІВ

Ольга Богородецька. Україна та Польща: тенденції співпраці міст-побратимів. Розглядаються особливості та тенденції співпраці міст-побратимів України і Польщі. Вивчається сучасний стан та динаміка укладання угод про побратимські зв'язки між містами України та Польщі в період з 1991 по 2012 рр. Досліджуються основні напрямки співпраці між українськими та польськими містами-побратимами.

Ключові слова: міста-побратими, співпраця, Україна, Польща.

Ольга Богородецькая. Украина и Польша: тенденции сотрудничества городов-побратимов. Рассматриваются особенности и тенденции сотрудничества городов-побратимов Украины и Польши. Изучается современное состояние и динамика заключения соглашений о побратимских связях между городами Украины и Польши в период с 1991 по 2012 г. Исследуются основные направления сотрудничества между украинскими и польскими городами-побратимами.

Ключевые слова: города-побратимы, сотрудничество, Украина, Польша.

Olga Bogorodetska. Ukraine and Poland: Twin cities' Cooperation Tendencies. Ukraine and Poland twin cities' cooperation peculiarities and tendencies are examined. The current status and dynamics of twinning agreements signing between Ukraine and Poland cities in the period from 1991 to 2012 is studied. The basic directions of cooperation between Ukrainian and Polish twin cities are analyzed.

Key words: twincities, cooperation, Ukraine, Poland.

Постановка наукової проблеми та її значення. Співробітництво України і Польщі є предметом дослідження багатьох наукових праць. Зважаючи на євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України та колосальний досвід Польщі у цьому напрямі, викликає зацікавлення не тільки міждержавний рівень співпраці, але й рівень міжмуніципальний. Практика налагодження побратимських зв'язків протягом декількох десятиліть активно використовується у країнах Європи, Північної та Південної Америки. Результатами співпраці між містами-побратимами є діяльність потужних спільних підприємств, фабрик, громадських організацій, проведення культурних заходів, загалом це тісні та плідні зв'язки між містами. Особливістю співпраці міст-побратимів є розуміння проблем з якими стикається місто-побратим та надання відповідних консультацій, практичних порад. Саме цей досвід «будування Європи» є найбільш корисний для ук-

раїнських міст сьогодні. Міста крок за кроком переймають європейські традиції містобудування, вдосконалюють систему транспортної комунікації, організують тематичні конференції та зустрічі і т.д.

Просторовий аналіз побратимських зв'язків міст України дає підстави стверджувати, що найбільшу кількість таких зв'язків укладено із містами Республіки Польща. Ця держава є не тільки європейським «адвокатом» України на міжнародній арені, одним із ініціаторів Східного партнерства, але й надійним партнер для України. Свідченням цього є 193 угоди про побратимські зв'язки між містами України і Польщі. З огляду на високі кількісні показники побратимської співпраці міст України і Польщі, важливим стає якісний аналіз цієї співпраці. Дана наукова публікація головним чином спрямована на вивчення ключових тенденцій у співпраці українських та польських міст-побратимів.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Побратимське співробітництво міст це активно функціонуючий інститут міжмуніципального партнерства міст. У країнах Європи, переважно Західної Європи, висувають твердження, що даний вид співпраці міст вже вичерпав свої резерви і є пережитком минушини¹. Проте в Україні цей напрям зовнішніх зв'язків міст тільки починає розвиватись і напрацювання з даної тематики практично відсутні. Головні напрацювання щодо побратимської співпраці міст належать зарубіжним ученим. Підхід щодо розгляду побратимства міст як інституту парадипломатії, використовують Б. Хокінг, С. Волф, Х. Магоне, Р. Кайзер, Б. Очерка. Пропагуванням ідей побратимства міст займаються міжнародні організації. Зокрема, Рада європейських регіонів і муніципалітетів РСМР (Council of European Municipalities and Regions)² сприяє налагодженню та формуванню добросусідських, партнерських контактів між містами Європи.

У Польщі вивченням проблеми побратимства міст займається М. Фурмакекіч³. Проте основна інформація про нових партнерів, укладання угод про побратимські зв'язки міст надається провідними організаціями України – Асоціацією міст та громад України⁴ та Польщі – Союз польських міст (Związek Miast Polski)⁵.

Метою даної публікації є з'ясування сутності побратимської співпраці, особливостей розвитку та головних її тенденцій між містами-побратимами Польщі та України. Досягнення мети зумовлює необхідність вирішення наступних **завдань:** з'ясування місця та ролі побратимського співробіт-

ництва для міст України та Польщі; визначення головних тенденцій співпраці міст-побратимів України і Польщі; аналіз напрямків співпраці між українськими та польськими містами-побратимами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Побратимство міст – це одна із форм зовнішніх зв'язків міст, сіл, районів, областей, що знаходяться в різних державах. Практика встановлення побратимських зв'язків між містами Польщі та України існувала ще в радянський період. Одними із найперших міст України та Польщі, що стали побратимами були Полтава і Кошалін. Угода про побратимські зв'язки була підписана ще у 1958 р. Головною особливістю тогочасних домовленостей про побратимські зв'язки був централізований спосіб укладення угод про побратимські та партнерські зв'язки. Ініціатива поріднення міст йшла від центральних органів влади, а не від самих міських громад. Таким чином у більшості випадків побратимство як інститут зовнішніх зв'язків міст у радянські часи залишався лише на папері. Головною особливістю побратимських зв'язків України та Польщі в період визнання України як незалежної держави, є різке зростання кількості укладання угод про побратимство між містами України та містами Німеччини, Греції, Словаччини, Угорщини, Канади, Польщі та США. В перші роки незалежності Україна стала відкритою для світу, що вплинуло на посилення співпраці на різних рівнях (включаючи партнерську та побратимські співпрацю міст). Найбільш плідний етап у розвитку побратимських зв'язків міст України із містами зарубіжних країн був період з 2000 по 2006 рр.

Рис. 1. Динаміка укладання угод про побратимські зв'язки містами України у період із 1991 до 2012 рр.*

* Опрацювання власне на основі інформації, поданої на офіційний сайтах міських рад України.

Відповідно до прийнятого Верховною Радою України Звернення від 20 червня 2002 р. до парламентів, урядів та громадськості держав-членів Європейського Союзу, в якому висловлюється заклик підтримати курс нашої держави на європейську інтеграцію, шляхом виведення взаємин з Україною на новий рівень розвитку, адекватний стратегічним зрушенням на європейському континенті та глибо-

ким змінам, що відбуваються Україні, було прийнято курс на євроінтеграцію⁶. Політика зближення з ЄС, наближення до європейських стандартів життя чітко прослідковується і на локальному рівні через побратимську співпрацю міст. Особливістю цього періоду поріднення міст України і долучення до побратимського руху не тільки провідних міст нашої держави обласних центрів, а й міст обласного і районного значення. Найбільшу кількість угод, а саме 37, міста України в цей період уклали із містами Республіки Польща. Головним на той час для українських міст було вивчення зарубіжного досвіду та його адаптація в Україні у сферах місцевого самоврядування, транспортних комунікацій, освіти та науки, й загалом, встановлення демократичних цінностей.

На сучасному етапі Україна має найбільш розвинену мережу міжрегіональних контактів із Польщею. Практично кожна область України і воєводство Польщі мають підписані угоди про міжрегіональну співпрацю. Міста кожного із 16 воєводств Польщі мають партнерські та побратимські зв'язки із містами України. Найбільше українських партнерів мають міста таких воєводств Польщі Підкарпатське, Люблінське, Лодзинське, Сілезьке і Мазовецьке. З української сторони найбільше польських міст-побратимів мають міста наступних областей: Одеської, Івано-Франківської, Вінницької, Волинської, Львівської. Процес укладання двосторонніх угод про побратимство та партнерство на рівні міст, регіонів і зі сторони України, і Польщі має стати тенденцією до зростання. На регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею підписано близько 450 угод про партнерську співпрацю. Якщо мова йде про міста-побратими, то на сучасному етапі (станом на липень 2013 р.) між

Україною і Польщею існує 193 побратимські зв'язки.

Співпраця міст у Польщі, що мають побратимські зв'язки із містами зарубіжних країн це добре регульована діяльність муніципалітетів у напрямку промоції своїх міст, що прикладають колосальні зусилля для їх процвітання і швидкого роз-

витку. Цей рівень розвитку певним чином обумовлений членством Польщі в ЄС, але в значній мірі це інтенсивна робота над успішним розвитком міста, керівників органів місцевого самоврядування та активна громадська позиція мешканців цих міст. Важливо, що польські міста-побратими плідно співпрацюють не тільки у культурній сфері, як це притаманно для українських міст-побратимів, а й приділяють значну увагу сектору економіки. Най-

більш якісною, з точки зору економіки, є співпраця польських та німецьких міст-побратимів. Про це свідчать і кількісні показники, що вказують на найбільшу кількість побратимських зв'язків між містами Польщі та Німеччини⁷. Існує практика муніципалітетів обмінюватись досвідом щодо новітніх розробок та тенденцій у сфері екологічності підприємств, у методах отримання прямих іноземних інвестицій, у покращенні умов роботи працівників підприємств із підвищеним рівнем ризику для здоров'я людини, у впровадженні освітніх та наукових програм для молоді з метою удосконалення системи освіти і т. д.

Стосовно головних аспектів побратимської співпраці українських та польських міст варто виділити такі 4 напрями співробітництва між містами: культурний, економічний, науково-освітній та обмін досвідом (рис. 2).

Рис. 2. Основні напрями співробітництва міст України з містами-побратимами у зарубіжних країнах

З поміж усіх видів побратимської співпраці переважає сфера культурної взаємодії. До цієї сфери відносять проведення спільних різного масштабу культурно-мистецьких заходів: фестивалів, концертів, виставок, ярмарок; збереження історичних пам'яток; видавництво періодичних видань, що висвітлюють останні події із життя цих міст та допомагають їм більше дізнатись про культуру та традиції кожного із них. До сфери культурного напрямку побратимського співробітництва міст відносять гуманітарне співробітництво. Одним із проявів цього співробітництва є допомога у разі складних та надзвичайних ситуацій, у які потрапили міста. Яскравим прикладом слугують події зимового періоду 2009-2010 рр. в Україні, що за висновками багатьох вчених слід називати як пандемію вірусу H1N1. Коли значна частка міст України була охоплена цим вірусом, міста-побратими досить оперативно та з високою відповідальністю підійшли до цього і направляли медичні препарати. Зокрема, гуманітарна допомога надходила до м. Луцька від польських міст-побратимів: Жешува⁸ та Любліна⁹. В рамках культурної співпраці міст України особливе місце займає соціальна та благодійна допомога.

Зазвичай такого роду допомога надходить із зарубіжних міст в Україну на основі благодійних внесків для тих чи інших категорій населення із певними потребами.

Помітно виділяється також культурна співпраця міст-побратимів Луцька та Ольштина. Зокрема, у 2008 р. офіційна делегація з м. Луцька відвідала м. Ольштин для відзначення Днів Тараса Шевченка, пізніше відбулася поїздка з метою відкриття вулиці Тараса Шевченка. У цьому місті-побратимі проживає велика кількість українців, з якими існує тісна співпраця через Ольштинський осередок Об'єднання українців у Польщі. З метою взаємообміну культурними традиціями, у червні 2008 р. було започатковано відзначення Днів Ольштина у Луцьку. У відповідь на такий захід у серпні 2008 р. луцька делегація прибула до Ольштина для проведення Днів Луцька¹⁰.

Найбільш активно у культурній сфері є побратимська співпраця Львова, Стрия, Ялти, Феодосії, Кам'янець-Подільського, Києва, Чернігова, Уманя, Полтави, Харкова, Одеси, Бердянська, Луцька, Івано-Франківська. Серед польських міст-побратимів варто виділити Люблін, Краків, Жешув, Хелм, Перемишль, Кельце, Лодзь, Санок.

Побратимська співпраця міст не завжди переслідує економічну вигоду, проте в умовах глобалізації міста стають активними учасниками цього виду кооперації. Економічна співпраця міст не є основним напрямом побратимських зв'язків міст України, проте посідає досить вагоме місце.

Економічна співпраця міст України включає такі сфери, як управління та підтримка підприємництва, енергоощадні технології, торгівля, створення торгово-промислових представництв та спільних підприємств. Зокрема, одним із міст-побратимів Луганська є польський Люблін, у рамках співпраці з яким особливе місце займає економічна сфера. Так, Луганська делегація взяла участь у роботі інвестиційно-економічного форуму LUB-INVEST-2011. Зі сторони Луганська була представлена на форумі програма «Інвестиційна привабливість міста Луганськ». У ході презентації було відзначено, що питання залучення інвестицій як внутрішніх, так і закордонних для Луганська є пріоритетним напрямом. Одним із механізмів сприяння інвестицій в економіку міста є державно-приватне партнерство. Під час зустрічі з мером Любліна К. Жуком були досягнуті домовленості щодо розширення співпраці в економічній і культурній сферах, поглиблення побратимських зв'язків між двома містами. В рамках намірів реалізації проекту «Агро-місто» в Луганську офіційна делегація з об-

ласного центру ознайомилася з роботою ринків гуртової торгівлі Любліна. Луганськ зацікавлений у розширенні економічних зв'язків з Любліном та іншими польськими містами.

Науково-освітнє співробітництво міст України є досить розвиненим і ґрунтується на взаємодії між багатьма навчальними закладами та обміном студентів за певними програмами. Стосовно співпраці на рівні університетів, то зокрема, слід відзначити про співпрацю двох університетів міст-побратимів Львова та Вроцлава – Національного університету «Львівська політехніка» та Міжнародного університету логістики і транспорту у Вроцлаві¹¹. Також Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького найбільш широко та ґрунтовно співпрацю здійснює з аграрними університетами та академіями Вроцлава, Кракова, Любліна, тобто містами-побратимами Львова. Завдяки тривалій співпраці Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького з Вроцлавським природничим університетом більше двадцяти викладачів, аспірантів та студентів університету по обміну пройшли стажування у Вроцлаві. У цих університетів спільна історія, яку було започатковано ще за часів Австро-Угорської імперії. Вона продовжувалася у 1930-ті роки та здобула великі перспективи за часів розбудови нової демократичної Польщі та молоді незалежної демократичної України¹².

У контексті співпраці між університетами міст-побратимів доцільно відмітити про активну міжнародну діяльність Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, який співпрацює із Університетом імені Марії Кюрі-Склодовської, Католицьким університетом ім. Іоанна Павла II і Фундацією «Молода демократія» (м. Люблін), Вищою школою управління та адміністрації (м. Замость)¹³. Головними аспектами співробітництва тут виступають обмін викладачами, студентами, наукові стажування, дослідження та проведення міжнародних конференцій.

Обмін інформацією, ідеями і досвідом – це основа будь-яких побратимських зв'язків міст, без яких вони фактично не можуть існувати. Міста України обмінюються досвідом у різних сферах, зокрема, щодо удосконалення місцевого самоврядування та роботи міських служб й організацій. Так, між містами-побратимами Івано-Франківськом та Жешувом здійснюється обмін досвідом у рамках проектів фінансування із коштів місцевих бюджетів та коштів Євросоюзу¹⁴. Між містами-побратимами Рівне і Пйотркув Трибунальський (Польща) відбувалися обміни офіційними Делегаціями лікарів, вчителів, підприємців, групами учнів¹⁵.

Висновки. Польща була і залишається надійним та активним партнером України на її шляху до ЄС. Міста обох країн плідно співпрацюють у різних

сферах та галузях. Серед основних форм співпраці між ними виділяємо побратимські зв'язки. Функціонування сучасних побратимських зв'язків міст України та Польщі формують чотири основні напрями: культурний, економічний, науково-освітній та обмін досвідом у різних сферах розвитку міст. Серед усіх цих напрямів найбільш поширеним є культурний. Головними сферами культурного співробітництва міст України із містами-побратимами є проведення різноманітних культурно-мистецьких заходів, виставок, надання соціальної та гуманітарної допомоги певним категоріям населення та відповідно до потреб та можливостей самих міст-побратимів. Економічний напрям співпраці міст-побратимів є слабкорозвиненим і переважно домовленості про цей напрям залишаються на папері. Проте головними містами, що хоч якимось чином прагнуть долучатись до цього виду співпраці, є обласні центри України. Науково-освітній напрям співпраці міст на сучасному етапі розвивається більш активно і головним чином являє собою співпрацю між ВНЗ, школами, ліцеями та іншими навчальними установами. Важливим напрямом є обмін досвідом та інформацією у різних сферах розвитку міст, що дає змогу переймати досвід колег та у процесі аналізу й порівняння визначати переваги і недоліки власної системи і таким чином досягати кращих результатів.

¹ Brown T. Twin towns: Do we still need them / BBC East Midlands Today (BBC News), 31 July 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-england-23517210>.

² Twinning for tomorrow's world / Council of European Municipalities and Regions. - Brussels, 2007. – 38 p.

³ Furmankiewicz M. Town-twinning as a factor generating international flows of goods and people // Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2004.

⁴ Асоціацією міст та громад України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auc.org.ua/>

⁵ Miasta i Gminy Bliźniacze / Związek Miast Polskich. – Warszawa, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 2003. – 40 s.

⁶ Хронологія відносин Україна – ЄС (інформаційна довідка) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/en/publication/content/19084.htm>.

⁷ Miasta i Gminy Bliźniacze. – Op. cit., P. 21.

⁸ Ліки з Польщі нарешті надійшли // Всеукраїнський інформаційно-аналітичний тижневик. Інформбюро. – 2009. – № 2. – С. 9.

⁹ Качан І. Поляки допомагають лучанам долати епідемію / Ірина Качан // Всеукр. інформ.-аналіт. тижневик. Інформбюро. – 2009. – № 3. – С. 10.

¹⁰Люпа В. Луцьк – Ольштин. Дружимо 15 років / В. Люпа // Луцький замок. – 2008. – № 25 (649). – С. 1.

¹¹ «Львівська політехніка» підписала Угоду про співпрацю з Міжнародним університетом логістики і транспорту у Вроцлаві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zik.com.ua/ua/news/2010/03/30/222750>.

¹² Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького / Міжнародна співпраця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vetuniver.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=marticle &id=10&Itemid=4&lang=uk.

¹³ Офіційний сайт Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки / Міжнародні партнери [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eenu.edu.ua/uk/page/mizhnarodni-partneri>.

¹⁴ Офіційний сайт міста Івано-Франківськ / Подридненні міста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvk.if.ua/news/6516/>.

¹⁵ Офіційний сайт Рівненської міської ради та її виконавчого комітету / Міжнародне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/city_partners.aspx.

УДК: [327(438:477):314.151], „1944/1947”

© Andrzej Wawryniuk
(м. Луцьк)

POWOJENNA GRANICA POLSKO-UKRAIŃSKA A PRZESIEDLANIA LUDNOŚCI UKRAIŃSKIEJ Z RP W LATACH 1944-1947

Вавринюк А.А. Післявоєнний польсько-український кордон і переселення українців з Польщі в 1944-1947 рр. Зміна перебігу східного кордону Польщі після 1944 р. спричинила те, що в польській і українській прикордонній зоні проживало населення, яке часто не ідентифікувалося з державою, у межах якої знаходилось. Уряди Польщі і Союзу Радянських Соціалістичних Республік погодилися на переселення українців з Польщі в СРСР, а поляків з СРСР до Польщі. З цією метою було підписано дві угоди, а також видано дві інструкції. Крім того, обидві держави покликали своїх уповноважених, а також місцеві структури, завданням яких було чітке проведення евакуації. Брак технічних можливостей спричинив, що запланована на кілька місяців 1944 р. евакуація закінчилась тільки в 1947 р. виданням 6 травня розпорядження урядів Польщі і Української Соціалістичної Радянської Республіки. В результаті евакуації територію Польщі покинуло близько 500 тис. українців. У 1947 р. радянський посол у Варшаві, запропонував польському уряду наступну евакуацію, яка не була реалізована.

Ключові слова: евакуація, переселення, депортація, прикордонна зона, міжнародні угоди, розпорядження, польський уряд, Польський Комітет національного визволення, Тимчасовий уряд національної єдності, Українська Радянська Соціалістична Республіка, СРСР, кордон.

Ваврынюк А.А. Послевоенная польско-украинская граница и переселение украинцев с Польши в 1944-1947 гг. Изменение хода восточной границы Польши после 1944 г. повлекло за собой то, что в польской и украинской пограничной зоне проживало население, которое часто не идентифицировалось с государством, в пределах которого находилось. Правительства Польши и Союза

Советских Социалистических Республик согласились на переселение украинцев из Польши в СССР, а поляков с СССР в Польшу. С этой целью были подписаны два соглашения, а также выданы две инструкции. Кроме того, оба государства выделили своих уполномоченных, а также местные структуры, заданием которых было четкое проведение эвакуации. Нехватка технических возможностей привела к тому, что запланированная на несколько месяцев 1944 года эвакуация закончилась только в 1947 г. изданием 6 мая распоряжения правительств Польши и Украинской Социалистической Советской Республики. В результате эвакуации территорию Польши покинуло около 500 тыс. украинцев. В 1947 г. советский посол в Варшаве, предложил польскому правительству последующую эвакуацию, которая не была реализована.

Ключевые слова: эвакуация, переселение, депортация, пограничная зона, международные соглашения, распоряжения, правительство Польши, Польский комитет национального освобождения, Временное правительство национального единства, Украинская Советская Социалистическая Республика, СССР, граница.

Wawryniuk A.A. Postwar Polish Ukrainian border and the resettlement of the Ukrainian population from Poland in the period of 1944-1947. Changing the Eastern Polish border after 1944 meant that the Polish and Ukrainian frontier was often inhabited by people who did not identify themselves with any state, within which they were found. The governments of Poland and the Union of Soviet Socialist Republics agreed inter alia that the resettlement of Ukrainians from Poland to the USSR and the Poles from the Soviet Union to Poland should have been done. For this purpose, two agreements were signed and two statements were issued. In addition, both countries established